

Article Arrival Date
Makale Geliş Tarihi

10.05.2025

Article Published Date
Makale Yayın Tarihi

20.06.2025

SESSİZ ZORLU MÜCADELE: SAĞIRLARLA YAŞAM

The Silent Challenge: Life with the Deaf

Dr. Öğr. Üyesi Hulusi YILMAZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Orcid: 0000-0002-9170-7604

Beyza BERKHAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyoloji Bölümü 4. Sınıf öğrencisi

ORCID : 0009-0004-0879-1481

Özet

Sessizlikle beraber uzun zorlu mücadeleler içinde yaşayan sağır bireylerin hayatı, görünmeyen engeller, anlaşılmayan ifadeler ve çoğu zaman duyulmayan çığlıklarının arasında şekilleniyor. Ancak bu sessizlik sadece bir eksiklik değil; bir başka dilin, bir başka kültürün ve bir başka bakış açısının kapılarını açıyor. Konuşan eller, mimiklerle güçlenen ifadeler, her biri bir direnişi anlatmakta. Sağır bireyler, sadece duyamadıkları için değil, toplumun onlara kulak vermemesi nedeniyle dışlanıyor. Eğitimden sağlığa, istihdamdan sosyal yaşama kadar uzanan bu dışlanmışlık, sorunlar ancak empati gücü ve anlayışla beraber ortadan kalkabilir. Sağır bireylerin toplumda yer alabilmeleri, sadece onların mücadelesiyle değil, tüm toplumun sorumluluğudur. Çünkü gerçek iletişim, duymaktan çok anlamayı gerektirir. İnsan anladığı ve anlaşıldığı zaman çiçek açar. Unutulmamalı ki: Sessizliğe kulak vermek, insanlığı duymaktır.

Anahtar Kelimeler: Sağırlık, İletişim, Mücadele, Sorunlar, İşitme Engelli.

Abstract

The lives of deaf individuals, who live through long and arduous struggles in silence, are shaped by invisible obstacles, incomprehensible expressions, and often unheard cries. However, this silence is not merely a deficiency; it opens the doors to another language, another culture, and another perspective. Speaking hands, expressions strengthened by facial expressions—each one expresses a form of resistance. Deaf individuals are excluded not only because they cannot hear, but also because society fails to listen to them. This exclusion and problems, which extend from education and healthcare to employment and social life, can only be eliminated with empathy and understanding. Ensuring that deaf individuals can take part in society is not only their struggle, but the responsibility of the entire society. Because true communication requires understanding more than just hearing. A person blossoms when they understand and are understood. It must not be forgotten: To listen to silence is to hear humanity.

Keywords: Deafness, Communication, Struggle, Problems, Hearing Impaired.

Giriş

Günlük hayatta sağır bireyler, sessiz bir dünyada birçok zorlukla karşı karşıya gelmiştir. Bu zorluklara karşı verdiği mücadeleler, toplumda yer edinme çabaları ve kendi aralarında oluşturduğu “sağırılık” olgusu, yalnızca fiziksel ya da bireysel bir engel durumdan öte sosyolojik ve kültürel bir inşa haline gelmiştir. Bu inşanın temellerinden biri İşaret diliyle kurulan iletişimdir (Alsancak & Özkan, 2023, s.364).

Sosyolojinin etiketleme kuramında günümüzde sağır bireyler genellikle “ işitme engelli” olarak etiketleniliyor fakat birçok sağır birey bu ifadenin kendilerine bir engel yarattığını düşündüğünden, bu tanım yerine “Sağır” kelimesinin kullanılmasını tercih etmektedir. Çünkü ‘ Sağır’ kavramı, yalnızca duyma yetisinin kaybını değil; aynı zamanda işaret dili, sağır kültürü ve toplumsal dayanışma gibi unsurları da kapsayan bir kimliği ifade etmektedir. Dolayısıyla Sağır bireyler, sessiz bir dünyada karşılaştıkları sayısızca zorluğa rağmen, verdikleri uzun soluklu mücadelelerle yalnızca bireysel başarılar elde etmekle kalmamış, aynı zamanda kendi içlerinde güçlü bir sağır kültürü ve topluluğu da inşa etmişlerdir (Akalın & Oral, 2024, s.6).

Sessizlik, çoğu zaman huzurla ilişkilendiriliyor; ancak sağır bireyler için sessizlik, kelimelerin yerini ellerin aldığı, sesin yerini bakışların ve mimiklerin üstlendiği, imgelerle örülmüş bambaşka bir dünya demektir. Onlar, duyamadıkları seslerin yerine işaret diliyle konuşur; eller, parmaklar ve yüz ifadeleriyle duygular dile gelir. Bu sessizlik, onların hayatını sessiz bir yalnızlık değil; anlamın ellerde şekillendiği, duyguların jestlerle aktarıldığı derin ve özel bir evrendir.

Sosyolojik açıdan Alman filozof ve sosyolog Jürgen Habermas’ın *İletişimsel Eylem kuramı* ve *Kamusal Alan kuramı*; Sağır bireylerin inşa ettiği işaret dilinin toplumda yer alıp almamasıyla ilgili anlamada yararlıdır. Habermas’a göre iletişim, yalnızca bilgi aktarımı değil; toplumsal uzlaşmanın, anlamın ve kimliğin üretildiği bir eylemdir. Bu bağlamda işaret dili, sağır bireylerin toplumsal katılımını ve kimliklerini ortaya koyduğu bir iletişimsel eylemdir (Akkol, 2019, s.175). “Kamusal Alan, bireylerin özgür davranışları ile bir arada oldukları ve iletişim kurdukları tüm ortamlardır”(Habermas, 1974, s.49, aktaran Akkol, 2019, s.177). Yine Habermas’ın Kamusal Alan ve İletişimsel Eylem kuramında; sağır bireyler toplumun büyük kısmında işaret dilinin eksikliğinden dolayı düşüncelerini aktaramadıkları için kamusal alana tam olarak katılamadığını söyleyebiliriz.

Sağır kimliği (kültürü) tarihsel ve sosyolojik tanımı

Sağır kimliğin/kültürün oluşumu yalnızca fiziksel ve biyolojik bir durum olmaktan ziyade tarihsel sürecinden gelişen bir sosyal ve kültürel bir olgu olmak üzere sağır bireyler kendi aralarında iletişimde işaret dilini kullanarak bir “sağır kültürü” inşa etmişlerdir. Sağır kültürü; sağır bireylerin ortak dili (işaret dili),değerleri, inançları, davranış kalıpları ve sosyal deneyimlerden oluşan kendine özgü kültürel bir yapıdır(Akalın & Oral, 2024, s.6).

Sağır kültür kavramı tarihsel olarak ilk kez 1965 tarihli Amerikan İşaret Dili Sözlüğünde Carl G. Croneberg tarafından ortaya koymuştur. Ve sağır kültürünü güçlendiren olay ise Gallaudet Üniversitesi’ndeki 1988 Sağır Başkan hareketiydi. O dönemde bir işiten kişi kurumun 7. Başkanı olarak seçilmesinin ardından protesto yaşandı. Günlerce süren protestoların ardından işiten aday istifa etti ve sağır profesör olan Dr. I. King Jordan yeni başkan oldu. Bu yaşanan hareketler kitlenin ilgisini çekti ve artık toplumda Gallaudet’in sağır ve sağır kültürü için önemli hale gelmiştir. Aynı zamanda Gallaudet Üniversitesi sağır öğrenciler için tek liberal sanatlar kolejidir (Hand Talk, 2023). Türkiye’de ise sağır kültür kavramı Karahanlı dönemlere

kadar uzanmaktadır. Fakat yinede çok detaylı bilgiler bulunmamaktadır. Osmanlı döneminin başlarından itibaren sağır kavramı ve saraylarda çalışan sağırlerle ilgili bazı detaylar bulunmaktadır. Bu Osmanlı döneminde, sarayında işaret dili kullanımı yaygındı. Fatih Sultan Mehmet döneminde sarayda dilsiz kişiler görevlendirilmiş, Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise işaret dilinin saray görevlileri tarafından öğrenilmesi zorunlu hale getirilmiştir (Miles, 2009, s.24-25, s.43-53). “1889 yılında Osmanlı Devletinde ilk defa saray dışındaki işitme engellilerin eğitimi için Dilsizler Mektebi açılmış hem işaret diliyle hem de sözel olarak eğitim verilmiştir.1923 yılında İzmir’de engelliler için okul açılmış ve sözel eğitim verilmiştir” (Habertürk, 2019). 1906 yılında İstanbul’da doğan Süleyman Gök, 1889 tarihinde kurulan Dilsizler Mektebinden 1918 yılında mezun oldu. Gök, 1930 yılında Sağır ve Dilsizler Cemiyetini ve 1936 yılında ilk özel sağır okulu kurarak önemli tarihler atmıştır. İşaret dili ve sözel eğitimin birlikte olmasını savunarak eğitimin kurulmasını istemiştir. 1941 yılında Tesanüt Derneği kurdu. 1960 yılında Türkiye Sağır Milli Federasyonu kurularak hem Türkiye Sağır Milli Federasyonu’nun hem de Türk sağır toplumunun sivil hareketinin başlangıcı olmuştur. 2005 yılında Engelliler Kanunu’nun 15. maddesi ile Türk İşaret Dili resmen tanınmıştır. Bu yasa ile birlikte Türk Dil Kurumu, Türk İşaret Dili’nin geliştirilmesi, sözlüğünün ve dil bilgisinin hazırlanması ile görevlendirilmiştir (Taşkan, vd. & Demir, 2023).

Böylece bu tarihlerde sağır bireylerin önemini korumuş ve toplumdan dışarı itilmediği gösteriliyor ve belirli alanlarda işlevsel roller üstlendirilmiştir. Fakat yine de yeterli olmamıştır. Günümüzde hala birtakım sıkıntılar ve dışlanmalar mevcuttur. Özellikle sağır bireylerin toplumsal yaşamda yaşadığı en büyük sorunlardan biri, işiten bireylerin işaret dilini bilmemesidir. Bu durum sosyolojik açıdan baktığımızda sağır bireylerin toplumsal sistemin içine kazandırılmaması anlamında gelmektedir. İşaret dilinin bilinmemesinden toplumsal kurumlara erişimden mahrum bırakmak demektir. Dolayısıyla ötekileştirmeye sebebiyet vermektedir (Sarıkaya & Börekçi, 2016, s.46). Bu da Habermas’ın Kamusal Alan ve İletişimsel Eylem kuramında; sağır bireyler toplumun büyük kısmında işaret dilinin eksikliğinden dolayı düşüncelerini aktaramadıkları için kamusal alana tam olarak katılamadığını örnek verebiliriz.

Sağır bireyler, genellikle “işitme engelli” kavramını reddetmektedirler. Çünkü “engelli” kavramı, onlar açısından yalnızca fiziksel bir eksiklik değil aynı toplum yaşamda erişimine ve katılımına engel olduğu anlamına gelmesidir. Zencirkıran’a (2024, s.87) göre , “Toplumsallaşma, bir kişinin içinde yaşadığı toplumun, etkileşimde bulunduğu grupların kültürünü öğrenme sürecidir .” Bu bağlamda sağır bireylerin toplumsallaşma süreci, kendilerini tanımlama ve aidiyet kurma biçimlerini ifade eder. Böylece sağır bireyler bu yapı sayesinde bir topluluk oluşturur ve kendilerini yalnızca “engelli” olarak değil, kültürel bir özne olarak da tanımlarlar.

Sağır ve işitme engelli farkı

Tarihsel süreçte Osmanlı döneminden Cumhuriyetle beraber “Sağır ve Dilsiz” olarak tanımlanıyorken günümüzde “İşitme Engelli” tanımlanıyor. Aynı zamanda çoğunlukla toplumda “Sağır” kavramı bir kabalık, argo olarak kullanılıyor. Oysa yukarıda geçen metinde anlatıldığı gibi sağır bireyler kendilerini engel görmedikleri için ve bu kavram onlar için bir kimliktir dolayısıyla kendilerine “sağır” olarak tanımlanmasını istiyorlar. Bazıları da sağır yerine “desibelsiz, işitme yetersizliği, işitme kaybı ‘’ olarak tanımlıyor.

Sağır ile işitme engellinin farkı; sağır, doğuştan itibaren ister ebeveynleri sağır olsun ister işiten olsun kendilerini gelişim evresinde sağır toplum ile işiten toplum içinde konumlandırın, işaret dilini kabul eden ve işaret diliyle iletişime geçen aynı zamanda Sağır’ı bir kimlik olarak

kabul eden bireylerdir. İşitme Engelli ise sonradan işitme kaybı yaşayan ve kendilerini işiten topluma ait hisseden bireylerdir. Bu kişiler genelde işitme cihazı kulak arkası veya koklear implant gibi aletlerden destek almaktadırlar. İşaret dilini kabul etmeyen, dudak okumayı tercih eden bireylerdir. Aynı zamanda hem sağır hem işitme engelli çift kültürlü kimliğe sahip olan bireyler de var (Oral & Akalın, 2024, s.7).

İşitme engellilerin destek aldığı işitme cihazlarından kulak arkası işitme cihazının işlevi, hafif dereceliden ileri derece işitme kaybına uğrayan kişilerin kullanabileceği cihazdır. Kulak arkası işitme cihazı normal işitme kanalına ulaştırıp ses veren ve sesini yükseltme veya alçaltma bir işlevi vardır (Medel, 2024). Kulak arkası işitme cihazı isminin verilmesi kulak arkasına takılmasından kaynaklıdır. Koklear İmplant cihazı ise, tamamen işitme duyusunu kaybeden bireylerin kullanabileceği cihazdır. Koklear İmplant'ta ise "Ses işlemcisi, elektrot dizisine ses sinyallerini iletir. Elektrot dizisi, mıknaş içeren iç implantın bir parçasıdır. Bu mıknaş, ses işlemcisini deri üzerinde yerinde tutar. Elektriksel uyarım, iç kulağın ses bilgisini beyne iletme şeklini taklit eder" (Medel, 2024). Koklear İmplant ismini, iç kulak kısmına koklea olarak isimlendirildiği yerden alınmıştır (Medel, 2024).

Sağır kültüründen bilmemiz gerekenler

1. CODA

"Child of Deaf Adults" ifadesinin kısaltması olan CODA, sağır ebeveynlerin işiten çocuklarını tanımlamak için kullanılmaktadır. CODA'lar genelde iki dil (konuşma dili ve işaret dili) ve iki kültürle (işiten ve sağır kültür) yaşamaktadır. Sağır ebeveynlerinden kaynaklı hayatı boyunca aileleriyle dış dünya arasında işaret dilini kullanmasından dolayı tercüman rolünde bulunmaktadır. Bu yüzden de çok küçük yaşlardan itibaren büyük sorumluluklar altında kalmışlardır. İşaret dilini sağır ebeveynlerinden öğrenirken; konuşma dilini işiten toplumda, akrabalarından, okulda veya yaşlılarından öğrenmektedirler (Tosun & Küçüköz, 2023). Ancak iki dünya arasında köprü olmak bazen zamansal olarak bir yere ait hissedememek gibi durumlar yaşanmaktadır. Dış dünyada işiten bireyler normal bireyler olarak algılanırken, evde tamamen farklı bir kültürün parçasında yaşamaktadırlar. Ailelerini koruma içgüdüleriyle erken olgunlaşan bu kişiler, çoğu zaman kendi duygularını geri planda bırakmak zorunda kalırlar. Onlar için "çocukluk" belki de yaşlılardan farklı bir yaşam olmuştur. Yinede birçok CODA, bu iki kültürlü ve iki dilli yaşamı bir zenginlik olarak görür.

2. Türk işaret dili (TİD)

İşaret dili, sağır bireylerle ve sağır bireylerin kendi aralarında iletişimde kullanacağı, el hareketleriyle yapılan jest ve mimiklerimizi kullanmamızı gerektiren sessiz ve görsel bir dildir (TDK sözlüğü, 2012 Temmuz 12).

Günümüzde nasıl ki farklı ülkeler arasında iletişimi sağlamak için uluslararası bir dil kullanılıyorsa, işaret dilinde de uluslararası bir işaret dili bulunmaktadır. Türkiye'deki sağır bireyler ise Türk İşaret Dili'ni (TİD) kullanmaktadır (Karaca & Bayır, 2018, s.37). TİD kullanılırken doğallık, jest ve mimikler, ayrıca beden ve yüzün karşıdaki kişiye dönük olması oldukça önemlidir. Bunun nedeni, iletişimin doğru ve anlaşılır bir şekilde kurulabilmesidir. Sağır bireyler, elleri ve yüz ifadelerini aynı anda takip edebilseler de, genellikle yüzdeki mimiklere daha fazla önem verirler.

TİD'in kendine özgü bir grameri vardır. İşaret dilini, Türkçe diline (konuşma diline) çevrildiğinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi Türkçe sesli iletişime

dayanırken, TİD görsel hareketlere ve yüz ifadelerine dayanır. Ayrıca, sağır bireyler birçok Türkçe kelimeyi sesli olarak duyamadıkları için, TİD’de kullanılan kelime sayısı sınırlı olabilir. Örneğin; efendi, kibar gibi bu kelimeler işaret dilinde tek bir hamlede kullanılmaktadır (Karaca & Bayır, 2018, s.46).

TİD’in söz dizimi, Türkçede kullanılan söz dizimi farklıdır. Türkçede “özne+nesne+yüklem” kullanılırken (‘Ben kitap okudum’ gibi); TİD’de ise genellikle “özne + zaman + nesne + fiil ya da nesne + fiil” sıralaması (‘Ben dün kitap okumak’ gibi) vardır (Oral,2016, aktaran: Karaca&Bayır,2018,s.52). Bu da özellikle müzik, şiir gibi çevrilmeler yapıldığı zaman anlam kaymalarına ve zorluklara neden olabilir. Bu nedenle de sağır bireyler tarafından bunun yapılmamasını isteniyor.

3. Sağır bireylerin yaşamları ve görgü kuralları

Girişte değinilen sağır kültürü ve kimlik inşası bağlamında yapılan, literatür taramasında sağır bireylerin sosyal yaşamları içerisinde benimsedikleri görgü kuralları ve yaşam biçimlerine ilişkin doğrudan yapılmış bir akademik çalışmaya ulaşılammıştır. Bu nedenle bu bölümde, konuya ilişkin özgün katkılar sunulacaktır.

Sağır bireyler, uzak mesafelerde bile İşaret diliyle çok rahat iletişim kurabiliyorlar. Örneğin, karşılıklı uzun mesafeli iki bina içinde yaşayan işitenler pencereden birbiriyle iletişim kurmak istediklerinde oldukça rahatsız edici ve yüksek sesler iletişim kurmak zorunda kalırken; sağır bireyler, aynı durumda sessizce, ellerini kullanarak işaret diliyle iletişimini çok rahat bir şekilde kurabilmektedirler. Bu da işaret dilinin kullanımın günlük yaşamını nasıl kolaylaştırdığını göstermektedir.

Telefonda iletişim kurmak istediklerinde genellikle görüntülü konuşma ya da mesajlaşma yöntemini kullanmaktadırlar. Sabah uyanmak, herhangi bir hatırlatmada veya telefonlarının çaldığını fark etmek için ise akıllı saatlerin titreşim özelliğinden yararlanmaktadırlar. Bu da, teknolojinin sağır bireylerin iletişimini kolaylaştırdığını göstermektedir. Evlerinde ise kapı zili sesi yerine, kapı zili lambası (ışığın yanıp sönmesi) gibi görsel uyarılar kullanılmaktadırlar.

Bir etkinlikte veya toplantıda alkışlamak istediklerinde, ellerini havada sallayarak alkışlamaktadırlar. Benzer şekilde birbirlerinin dikkatini çekmek veya seslenmek istediklerinde ellerini sallayarak görmelerini sağlanabilmektedirler, birbirlerine dokunarak (dürterek) temas kurarlar, masaya vurarak titreşim yoluyla seslenebilme gibi davranışlarda bulunabilmektedirler.

Sinema, toplantı gibi sessiz olunması gereken yerlerde işitmedikleri için farkında olmadan rahatsız edici sesler çıkarabiliyorlar. Kendi aralarında konuşurken de anormal veya alışılmadık sesler çıkarabilmektedirler; ancak bu, sağır bireyler için doğal ve normal bir durumdur. Bu durumlarda nazıkçe uyarmak önemlidir.

Sağır bireylerle iletişime geçmek için görgü kurallardan biri konuşurken yüzünüz karşıdaki kişiye dönük olmalı ve aydınlatılmış bir ortamda bulunmak önemlidir. Örneğin, elektrikler kesildiği zaman ortam karanlık olsa bile işitenler sesli bir şekilde iletişime devam edebilirken sağır bireyler için iletişim sonlanmış demektir.

“Sağırım, duymuyorum...” gibi ifade edince ısrarla sesli konuşmak bir işe yaramayacaktır. Aynı zamanda “ ben sağırım” dediğinde “hiç mi duymuyorsun?” gibi ifadeler kullanmak onlar için rahatsız edici ve anlamsız bir ifade biçimidir. Telefonda iletişime geçmek için ya görüntülü aranmalı ya da mesaj atılmalı. İşaret dili biliniyorsa

kullanılır; bilinmiyorsa yazılı iletişim (kalem kağıt veya telefon notları) gibi yöntemlerle iletişimi sürdürülebilir. Türk İşaret dilini dalga amaçlı kullanılmaması gerek, kişisel haklara saldırı ve saygısız sayılabilir. “Boş ver anlatamam” veya “Neyse ya” bu tür ifadeler dışlamaya veya küçümseyici olarak algılanma sebebi olabilir.

Sağırların toplumda karşılaştığı sorunlar

Sağır bireyler, toplumda pek çok farklı problemle karşı karşıya gelmektedir. Toplumun işaret dilini bilmemesi ve bilse bile sağır kültürüne yeterince hâkim olmaması, sağır bireylerin yaşadığı sorunların başlıca sebeplerindendir. Toplumun işaret dilini bilmemesi, sağır bireyler için bir tür ‘engel’ yaratmaktadır. Dolayısıyla, toplumun yarattığı bu engeller ortadan kaldırıldığında birçok sorun da kendiliğinden çözülebilir. Aynı zamanda, sağır bireylerin karşılaştıkları sorunların ortadan kaldırılması için çeşitli yöntemlere başvurulduğu da söylenebilir (Alsancak, 2017, s.3). Sağır bireylerin toplumda karşılaştığı sorunlardan;

1. Eğitimde zorluk ve sorunlar:

Ülkemizde birden fazla sağır okulu bulunmaktadır. Ancak bu okullarda görev yapan birçok öğretmenin ders anlatımında çoğunlukla tahtaya yazma yöntemini kullandığına dair yapılmış araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmalarda, tahtaya yazarak anlatma yöntemi sağır bireyler açısından bir işe yaramadığını ve dersin sıkıcı olduğunu belirtilmiştir (Alsancak, 2017, s.4). Ayrıca, eğitim müfredatlarının sağır bireylerin ihtiyaçlarına göre hazırlanmaması, sınıf içi sosyal dışlanma ve öğretmenlerin sağır kültüre ilişkin bilgi eksikliği, eğitime katılımı önemli engeller yaratmaktadır (Sarıkaya & Börekçi, 2016, s.185).

Sağır öğrenciler, çevrelerindeki kişilerin işaret dilini bilmemesi nedeniyle genellikle yazılı dili kullanmak zorunda kalırlar (Sarıkaya & Börekçi, 2016, s. 188). Bunun yanında, işitmedikleri için kelime dağarcıkları da sınırlı kalmaktadır. Kendi engel grubundaki kişilerle iletişimde zorluk yaşamamalarına rağmen, toplumun genelinden dışlanmaları sosyal dışlanmaya, kendilerini ifade etmekte güçlük çekmelerine ve sosyal etkinliklere katılımı isteksizliğe yol açmaktadır (Sarıkaya & Börekçi, 2016, s. 183). Bu durum, ilköğretim döneminde başlayan sosyal uyumsuzlukların hayatlarının ilerleyen dönemlerinde de devam etmesine neden olabilmektedir. Tüm bu faktörler, sağır bireylerin eğitime erişim ve başarı şansını azaltmakta, uzun vadede toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir (Oral & Akalın, 2024). Müfredat ve materyallerin sağır bireylerin öğrenme ihtiyacını karşılanması, eğitimde eşitliği sağlamak açısından önemli faktördür.

2. İstihdamda sorunlar:

Kalkan Ö. K. ve Karabulut Ş. (2021, s.951) yapılan bir çalışmada, engel türünün istihdamda çalışmaya ayak uyduran en çok işitme engelliler olduğunu yazmaktadır. Fakat çalışmaya ayak uydurabilseler bile aslında birçok sıkıntılar çekerek, mücadelede bulunarak başarabilmektedirler. Örneğin; işaret dili tercümanının bulunmaması önemli bir eksiklik olmakla birlikte, sınav materyallerinde ve yönergelerde sağır bireylerin anlayabileceği şekilde açıklamaların yer almaması da erişim sorunlarını artırmaktadır. Bu durum, işitme engelli adayların sınav süreçlerini tam olarak kavrayamamalarına ve dolayısıyla sınav performanslarının olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Böylece, sınavlarda hem tercüman yetersizliği hem de sağır bireylere yönelik uygun bilgilendirmenin eksikliği, işitme engelli bireylerin eşit fırsatlara ulaşmasını engellemektedir (Akmeşe, 2016, s. 351).

Bir sağır çevresinde bulunmuş olarak kendi gözlemlerime dayanarak şunu söyleyebilirim: Sağır bireyler, kendilerine uygun iş bulmakta ciddi zorluklar yaşıyorlar. Örneğin, işitme gerektiren pozisyonlarda veya ağır işlerde çalıştırılmaları, yeteneklerine uygun olmayan işlere yönlendirilmelerine neden oluyor. Toplumdaki önyargılar ve yanlış kabuller ise işverenlerin sağır bireyleri işe almaktan kaçınmalarına yol açıyor. İş yerinde iş arkadaşlarının işaret dilini bilmemesi, ciddi bir iletişim eksikliği yaratıyor ve sağır bireyler kendilerini ifade etmekte zorlanıyorlar. Ayrıca önemli toplantılardan, duyurulardan veya değişikliklerden haberdar olmamaları, onların iş ortamında kendilerini dışlanmış hissetmelerine ve fırsat eşitsizliği yaşamalarına neden oluyor.

3. Sağlık hizmetlerinde yaşanan sorunlar:

Sağır bireylerin sağlık alanında birçok sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların başında yine en başında iletişim eksikliği yer almaktadır (Uludağ, 2011, aktaran Alsancak, 2017, s.4). Sağır bireyler bütün sağlık kurumlarına gittiklerinde kendini ifade edip kendilerini anlamayan bir çalışanlarla karşılaşmaktadır. İlaç kullanımının nasıl kullanılacağını anlayamadan, doktorun yönlendirememesi, refakat bulunamaması, tercümanın eksikliği veya tercümanın işaret dilini yeteri kadar bilmemesi gibi birçok sorunlar yaşamaya devam etmektedirler. Hastanelerde sorunu yazarak veya işaret diliyle anlatan sağır bireyi anlamayan bütün sağlık personelleriyle karşılaştıklarında, duygusal olarak sıkıntı, stres ve üzüntüye uğrayıp ellerinde başka çare kalmadan, işleri halledemediği dönme zorunda kalmaktadırlar (Alsancak, 2017, s.4). Bu da sağır bireylerin hastaneye gitmek istememelerine neden olmakta olup birçok sağlık sorunlarıyla hayatını sürdürmeye devam etmek zorunda kaldığını gösterir.

Bütün bu yaşanan sorunların en başında görüyoruz ki iletişim eksikliğine yönelik sorunlar ortadan kalkmış olsa geriye kalan bütün sorunlarda kendiliğinden kaybolabilir.

Sağır bireylerin mücadele ve başarı hikâyelerinden birkaç örnek

Sağır bireylerin toplumda karşılaştığı bütün sorunlara rağmen tırnaklarını kazıyarak, önüne çıkan birçok engelleri aşmak için ettiği mücadeleler olmuş ve başardığı hikâyeler bulunmaktadır.

Türkiye’de Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Mühendisliği anabilim dalında okuyan Sağır Burak Uyanık, doktora eğitimini zorlu bir mücadelelerle başarıyla tamamlayarak doktora unvanı alarak ilk sağır birey oldu. Bu başarı yolculuğunda Elektronik mühendisliği okumuş olan eşi Sağır Gizem Uyanık, kocasına eğitim ve sınav dönemlerinde desteğini esirgememiştir. Kendisinin bu başarısını sadece kendisi için değil, bütün sağır bireylere ilham olmasını istediğini başardığını ifade etmektedir (Başarı Gündemi, 2024, Mayıs 21). Ve aynı zamanda Gizem Uyanık’ın eseri “-2’ den başlayan hayat” kendi hayatını ve işitme kaybıyla dünyaya gelen oğlunun koklear implant tedavi süreçlerini anlatan bir günlük olan bu kitap, sağır insanların dünyada yaşadığı hayatını bakış açısını topluma görebilmeleri yazmıştır.

Sağır Milli Sporcu Hüseyin Görücü, ATV de ‘Kim Milyoner Olmak İster?’ yarışma programına katılarak sağır insanların herhangi bir yere katılmalarını engel olmadığını göstermek ve farkındalık yaratmak adına mücadelelerle yarışarak 300.000 TL ödülünü kazanmıştır (Milliyet, 2024, Mayıs 20).

Sosyal medya influenceri Sağır Özgür Bulut, Sağır bireyler, için takım arkadaşlarıyla (oyuncuların hepsi sağır) birlikte oynadığı ‘İşte Babam’ olan ismiyle film yaparak sağır bireylerin ilk defa anlayarak izlemelerini başarmıştır (oakbulut2,2025, Şubat 19).

Sonuç

Sessizlikle beraber uzun zorlu mücadeleler içinde yaşayan sağır bireylerin hayatı, görünmeyen engeller, anlaşılmayan ifadeler ve çoğu zaman duyulmayan çılgınlıklarının arasında şekilleniyor. Ancak bu sessizlik sadece bir eksiklik değil; bir başka dilin, bir başka kültürün ve bir başka bakış açısının kapılarını açıyor. Konuşan eller, mimiklerle güçlenen ifadeler, her biri bir direnişi anlatmakta. Sağır bireyler, sadece duyamadıkları için değil, toplumun onlara kulak vermemesi nedeniyle dışlanıyor. Eğitimden sağlığa, istihdamdan sosyal yaşama kadar uzanan bu dışlanmışlık, sorunlar ancak empati gücü ve anlayışla beraber ortadan kalkabilir. Sağır bireylerin toplumda yer alabilmeleri, sadece onların mücadelesiyle değil, tüm toplumun sorumluluğudur. Çünkü gerçek iletişim, duymaktan çok anlamayı gerektirir. İnsan anladığı ve anlaşıldığı zaman çiçek açar. Unutulmamalı ki: Sessizliğe kulak vermek, insanlığı duymaktır.

Kaynakça

- Akkol, M. L. (2019). Jürgen Habermas’ın İletişimsel Eylem Kuramı ve Kamusal Alan Kavramının Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (37), 171-180. <https://doi.org/10.30794/pausbed.541364>
- Akmeşe P. P. (2016). Türk İşaret Dili (TİD) Eğitimi Ve Yüksek Öğretim Programlarında İşaret Dili Dersi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 341-361. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1487473>
- Alsancak, F. & Özkan, Y. (2023). Sağır Kültürünün Bileşenlerine Yönelik Betimsel Bir Çalışma: Türk Sağır Topluluğu Örneği. *Turkish Studies – Social Sciences*, 18(2), 361-385. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.67522>
- Dr. Burak Uyanık: Türkiye’nin ilk işitme engelli doktora mezununun ilham veren yolculuğu. (2024, Mayıs 21). *Başarı Gündemi*. <https://www.basari Gundemi.com/dr-burak-uyanik-turkiye-nin-isitme-engelli-doktora-mezununun-ilham-veren-yolculugu>
- Habertürk. (2019, Haziran 7). *Türk İşaret Dili Bayramı nedir? İlk Türk İşaret Dili Bayramı ne zaman kutlandı?* <https://m.haberturk.com/turk-isaret-dili-bayrami-nedir-ilk-turk-isaret-dili-bayrami-ne-zaman-kutlandi-2485489?page=3>
- Hand Talk. (2025). Deaf culture: Understanding the community and its values. Hand Talk. Retrieved May 26, 2025, from <https://www.handtalk.me/en/blog/deaf-culture/>
- Karaca, M. F. & Bayır, Ş. (2018). Türk işaret dili incelemesi: İletişim ve dil bilgisi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 2(2), 35-58. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/565148>
- “Kim Milyoner Olmak İster’de İlk! Hüseyin Görücü Yarışmaya Damga Vurdu.” *Milliyet*, 20 Mayıs 2024, www.milliyet.com.tr/magazin/galeri/kim-milyoner-olmak-isterde-ilk-huseyin-gorucu-yarismaya-damga-vurdu-7248023.

- Medel. (2024, Nisan 24). İşitme cihazı mı koklear implant mı? Aralarındaki farklar neler? Medel Blog. <https://blog.medel.com/tr/uncategorized-tr/isitme-cihazı-mi-koklear-implant-mi-aralarındaki-farklar-neler/>
- Miles, M. (2009). *Deaf People, Sign Language and Communication in Ottoman and Modern Turkey: Observations and Excerpts from 1300 to 2009*. Independent Living Institute. <https://www.independentliving.org/files/miles200907.pdf>
- Oakbulut2. (2025, Şubat 19). *Hayalimi gerçekleştirdim*. [Instagram gönderisi]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DGQIYAzMrrZ/?igsh=d2ttMWtwN21vdXhi>
- Oral, A. Z., & Akalın, Ş. H. (2024). Türk sağır kültürünün tarihsel kökleri . *Millî Folklor*, 18(143), 5–15. <https://doi.org/10.58242/millifolklor.1339540>
- Sarıkaya, B. , & Börekçi, M. (2016). İşitme engelli öğrencilerin eğitiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri: Erzurum ili örneği. *Ekev Akademi Dergisi*, 20(66), 177–194. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2577178>
- Taşkan, Şahin, Boran, Özbey & Demir.Bilkent Üniversitesi. (2023). *Süleyman Gök ve Sağır Toplumunun Tarihiçesi*. Bilkent Üniversitesi Akademik Arşiv. <https://repository.bilkent.edu.tr/items/5f6f485d-5c18-4c59-adf4-b237d2dbb2fd>
- Tosun, N. , & Küçükgöz, E. (2023). İşiten sağır çocukları (CODA) üzerine kuramsal bir değerlendirme. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 19(2), 288–305. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3905735>
- Zencirkıran, M. (2024). *Sosyoloji*. Dora Yayınları.
- Uyanık, G. (2023). *-2 den başlayan hayat*. Mahlas Yayınları.